

Motion till riksdagen 2023/24:2910

av **Gudrun Nordborg m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2023/24:144 En ny förverkandelagstiftning

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag på rimlig preskriptionstid vid självständigt förverkande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på ett högre beviskrav vid beslut om självständigt förverkande och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen avslår förslaget om att en utredning och en talan om självständigt förverkande av brottsvinster, utan särskilda inskränkningar, ska kunna föras även mot barn och unga och den som har eller har haft en allvarlig psykisk störning.
4. Riksdagen avslår förslaget om att den särskilda skälighetsregeln som gäller vid förverkande om brottet har begåtts av någon som inte har fyllt 15 år eller som handlat under påverkan av en allvarlig psykisk störning ska upphävas.

2 Regeringens förslag

Regeringen föreslår i propositionen en ny förverkandelagstiftning. Förverkande är en särskild rättsverkan av brott, dvs. en författningsreglerad följd av ett brott som inte är en brottspåföljd och inte heller utgörs av en skyldighet att betala skadestånd. Förverkande

kan avse främst brottsvinster (utbyte), hjälpmedel och egendom som varit föremål för brott. Företagsboten är också en särskild rättsverkan av brott och hanteras i huvudsak enligt samma regler som förverkande. Regeringens förslag innebär bl.a. att det införs en ny förverkandeform, självständigt förverkande. Genom förslaget blir det möjligt att förverka egendom som inte står i proportion till en persons legitima förvärvskällor. För att säkerställa ett sådant förverkande ska tvångsmedel kunna användas. Ett förverkande får dock inte beslutas om det är uppenbart oskäligt. I stället för att besluta om förverkande föreslås även rätten få besluta om åtgärd som kan förhindra att egendomen missbrukas. Vidare föreslås en ny lag som reglerar förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot. I den nya lagen finns också de grundläggande reglerna om utredning om självständigt förverkande. Regeringen föreslår även att penningbeslag utvidgas till att bli ett generellt tvångsmedel, som gör det möjligt att på ett enkelt sätt säkra egendom, t.ex. banktillgodohavanden som kommer från ett internetbedrägeri. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 8 november 2024.

3 Vänsterpartiets ställningstagande

Vänsterpartiet anser att det är ett viktigt samhällsintresse att bekämpa brottslighet. Ekonomisk vinning är en av de största drivkrafterna för de personer som verkar inom organiserad brottslighet. En effektiv förverkandelagstiftning kan minska möjligheterna för kriminella nätverk att göra vinster på sin brottsliga verksamhet, begränsa deras möjligheter att bygga upp resurser som kan återinvesteras i nya brottsupplägg eller i den legala ekonomin men också bidra till att minska incitamenten att begå brott. Vi instämmer i regeringens bedömning att det är ytterst angeläget att förverkandelagstiftningen är utformad på ett sätt som innebär att brottslighet inte lönar sig. Syftet med regeringens förslag är också att göra reglerna om förverkande mer tydliga och lättillämpade vilket är positivt. Därför står vi till största delen bakom regeringens proposition. För oss är det dock lika viktigt att förslaget inte inskränker den personliga integriteten på ett oproportionerligt sätt samt att det är rättssäkert. Här nedan redogör vi för våra invändningar.

3.1 Preskriptionstid och högre beviskrav för självständigt förverkande

I dag gäller att utbyte av brott förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt (36 kap. 1§BrB). Med utbyte av brott avses både konkret egendom som någon kommit över genom brott och det till penningbelopp uppskattade värdet av egendomen. Begreppet omfattar alltså både konkreta föremål och abstrakt vinst. Sedan 2008 är det även möjligt att förverka inte bara utbyte av det brott som en person döms för utan även utbyte som kommer från en inte närmare preciserad brottslighet (utvidgat förverkande). Däremot förutsätter ett utvidgat förverkande att någon döms för ett visst brott.

Regeringen föreslår nu en ny förverkandeform som medger förverkande av egendom som härrör från brottslig verksamhet, s.k. självständigt förverkande. Det ska inte krävas att någon kan hållas straffrättsligt ansvarig för ett konkret brott för att förverkande ska få ske. Egendom som kommer från brottslig verksamhet ska få förverkas från den som den påträffas hos oberoende av när i tiden den brottsliga verksamheten ägt rum och oavsett egendomens värde. Om egendomen har överlåtits och förvärvaren har betalat skälig ersättning för egendomen får förverkande dock endast ske om denne insåg eller borde ha insett egendomens samband med brottslig verksamhet. Beviskravet vid självständigt förverkande formuleras så att om det är *klart mera sannolikt* att egendom härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet ska den förverkas.

Riksdagens ombudsmän (JO) avstyrker förslaget och konstaterar att det kan ge upphov till påtagliga inskränkningar i den personliga integriteten. JO ifrågasätter förslaget även utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv, eftersom den nya förverkandeformen inte kommer att omfattas av preskriptionsreglerna. Flera remissinstanser, däribland Advokatsamfundet, Säkerhets- och Integritetsskyddsnämnden och Göteborgs tingsrätt, anser att utformningen av förslaget öppnar upp för otydlighet och en rättsosäker tillämpning och en betydande risk för att brottsbekämpande myndigheter kommer att ägna sig åt s.k. fishing expeditions. Hovrätten för Nedre Norrland, som avstyrker förslaget, anser att en sådan förverkandeform kan förväntas medföra betydande intrång i enskildas personliga förhållanden, vilket kräver noggranna överväganden. Enligt hovrätten riskerar konstruktionen att leda till vitt skilda tolkningar i rättstillämpningen och betydande rättssäkerhetsproblem. Sveriges advokatsamfund avstyrker förslaget och framhåller att den nya förverkandeformen skulle medföra betydande integritetsintrång gentemot enskilda som inte står i proportion till ändamålen, att behovet av att införa en ny förverkandeform inte analyserats tillräckligt och att förslaget inger betänkligheter ur

rättssäkerhetssynpunkt. Det ifrågasätts även om förslaget är förenligt med skyddet för egendom enligt Europakonventionen.

Vi anser att den föreslagna formen av förverkande är alltför omfattande. Risken är att personer som inte själva begått brott, t.ex. barn till den som ett självständigt förverkande riktas emot, drabbas negativt när egendom förverkas. I likhet med flera remissinstanser menar vi därför att någon form av preskriptionstid bör införas. Det är både orimligt och rättsosäkert om egendom som förvärvats långt bak i tiden ska kunna förverkas med de nya reglerna. En fastställd preskriptionstid skulle minska risken för oproportionerliga integritetsintrång.

Vi vill även understryka att lagförslaget under inga omständigheter får leda till att brottsbekämpande myndigheter använder utredningsmöjligheterna på ett otillbörligt sätt genom s.k. fishing expeditions i vissa områden eller bland vissa grupper av människor. Regeringen skriver i sin proposition att farhågorna för detta inte bör överdrivas (s. 261 prop. 2023/24:144). Vi menar att detta inte är tillräckligt betryggande ur rättssäkerhetssynpunkt. Utredningen föreslår ett högre beviskrav som innebär att förverkande ska få ske *om det visas* att viss egendom härrör från brottslig verksamhet (SOU 2021:100). Regeringen menar dock att beviskravet *visat* är ”något högt” vilket skulle få konsekvenser för förslagets effektivitet. Vidare har vissa remissinstanser haft synpunkter på att detta beviskrav framstår som främmande i straffprocessen (s. 266 prop. 2023/24:144). Vänsterpartiet menar dock att beviskravet för beslut om självständigt förverkande behöver sättas högre än vad regeringen nu föreslår. Detta för att stärka rättssäkerheten och minska risken för otillbörliga utredningar och felaktiga beslut om förverkande.

Regeringen bör återkomma med förslag på rimlig preskriptionstid vid självständigt förverkande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med förslag på ett högre beviskrav vid beslut om självständigt förverkande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Självständigt förverkande bör inte riktas mot barn och personer med allvarlig psykisk störning

Enligt regeringens förslag ska en utredning och en talan om självständigt förverkande, utan särskilda inskränkningar, kunna föras även mot barn och unga och den som har eller har haft en allvarlig psykisk störning. Barnombudsmannen ifrågasätter i sitt

remissyttrande om förslaget är förenligt med artikel 2 barnkonventionen om alla barns rätt till likabehandling och icke-diskriminering. Enligt regeringen skulle det inte vara förenligt med en av reformens utgångspunkter, att brottslighet inte ska löna sig, att den som inte har fyllt 15 år eller den som har eller har haft en allvarlig psykisk störning ska få behålla tillgångar som härrör från brottslig verksamhet. Regeringen anser att förslaget skulle bidra till att skydda barn från att utnyttjas och dras in i brottslig verksamhet.

Vänsterpartiet anser att barn under 15 år har särskilda behov av att skyddas från att rekryteras till kriminalitet. Dock menar vi att förslaget i denna del snarare riskerar att sätta barn under 15 år i en mycket utsatt position. I synnerhet eftersom en utredning om förverkande kommer att innebära utredningsåtgärder och tvångsmedelsanvändning. Även JO skriver i sitt remissvar att det krävs noggranna överväganden och goda skäl för att unga personer ska omfattas av självständigt förverkande. Sådana skäl saknas enligt vår mening. Det är därför rimligt att ett förverkande, som i dag, kan kopplas till konkret brottslighet när det gäller barn under 15 år. Detsamma gäller personer med allvarlig psykisk störning som redan befinner sig i en utsatt situation.

Riksdagen bör avslå förslaget om att en utredning och en talan om självständigt förverkande av brottsvinster, utan särskilda inskränkningar, ska kunna föras även mot barn och unga och den som har eller har haft en allvarlig psykisk störning. Detta bör riksdagen besluta.

3.3 Den särskilda skälighetsregeln bör inte tas bort

I dag gäller att om ett brott har begåtts av någon som inte har fyllt 15 år eller som handlat under påverkan av en allvarlig psykisk störning så får förverkande eller annan särskild rättsverkan beslutas endast om och i den mån det med hänsyn till hans psykiska tillstånd, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Regeringen föreslår nu att den särskilda skälighetsregeln ska upphävas. I stället ska målgruppen omfattas av den allmänna bedömning som alltid ska göras i fråga om åtgärden är uppenbart oskälig.

Vänsterpartiet ser risker med att en allmän oskälighetsbedömning inte tillräckligt kommer att beakta utsattheten och den särskilda skyddsvärdheten hos dessa grupper. Regeringen skriver också i sin proposition att förslaget innebär att bl.a. barn i större utsträckning än tidigare kommer att få förverkandeanspråk riktade mot sig. Enligt regeringen är dock detta motiverat för att skydda dem från att utnyttjas och dras in i brottslighet (s. 276 prop. 2023/24:144). Vänsterpartiet anser tvärt emot regeringen att

barn under 15 år och personer som lider av allvarlig psykisk störning även är i behov av särskilda skyddsregler.

Riksdagen bör avslå förslaget om att den särskilda skälighetsregeln som gäller vid förverkande om brottet har begåtts av någon som inte har fyllt 15 år eller som handlat under påverkan av en allvarlig psykisk störning ska upphävas. Detta bör riksdagen besluta.

Gudrun Nordborg (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)